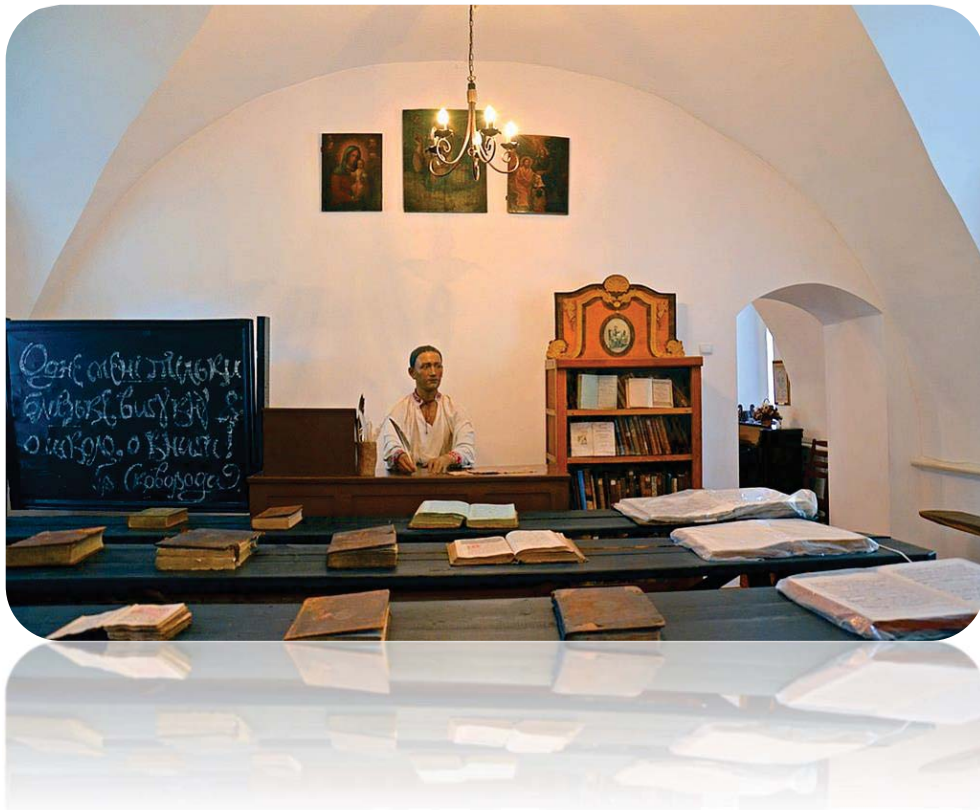

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Кафедра етики та естетики

ЕТИКО-ЕСЕТИЧНА ТРАДИЦІЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ КУЛЬТУРІ

МАТЕРІАЛИ

**XII Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів, аспірантів, молодих науковців
та науково-педагогічних працівників**

1 грудня 2022 року
м. Київ

**УДК [111.852+17]:008(477)(043.2)
Е 88**

Рекомендовано для видання рішенням Вченої ради Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 3 від 26 квітня 2023 року)

Е 88 Етико-естетична традиція у вітчизняній культурі: Матеріали

XII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів, молодих науковців та науково-педагогічних працівників, 1 грудня 2022 року. / за заг. ред. О. Ф. Коннова – Електронне наукове видання. – Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. – 104 с.

Збірник містить тези доповідей учасників XII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів, молодих науковців та науково-педагогічних працівників «Етико-естетична традиція у вітчизняній культурі», яка відбулася в дистанційному форматі 1 грудня 2022 року.

Теми публікацій охоплюють широке коло актуальних проблем сучасних гуманітарних наук: етики, естетики, філософії, освіти, культурології, дизайну.

Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за достовірність фактів і посилань, науковий і літературний зміст, несуть автори тез та їх наукові керівники. Колектив кафедри залишає за собою право не поділяти точку зору авторів публікації.

УДК [111.852+17]:008(477)(043.2)

© Кафедра етики та естетики УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023
© Автори тез, 2023

**Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Історико-філософський факультет**

**доц., к. філос. н. Магеря О. П.
ЗЛО У РЕЛІГІЙНО-ЕТИЧНОМУ ВИМІРІ**

Феномен зла в найекстремальнішій його формі асоціюється з явищем війни – суперрадикальним способом розв'язання антагоністичних суперечностей між державами, націями чи суспільними класами, сутність якого полягає у продовженні політики засобами організованої збройної боротьби. Суспільно-політична думка диференціює війни на справедливі і несправедливі. До справедливих війн відносяться, зокрема, спрямовані на захист прогресивного ладу від нападу ззовні й активне протистояння іноземним загарбникам. Зазначене у повній мірі стосується нинішньої боротьби українського народу і його Збройних Сил проти вторгнення на нашу землю рашистсько-путінських загарбників.

Зло (від старослов'янського «зелo» – «дуже», «сильно», «занадто») являє собою протилежність добра і блага; універсалію культури, яка охоплює негативні стани людини: старіння, хвороби, смерть, злиденність, приниженість і таке ін. у поєднанні з породжуючи ми їх реаліями – природним стихіями, суспільними умовами та діяльністю людини; одне з основних понять моралі та етичну категорію, яка концентровано втілює несумісне з корінними інтересами людини і людства, уявлення про те, що перешкоджає реалізації морального ідеалу й стоїть на заваді досягненню щастя і гуманності у відносинах між людьми.

Як «антиблаго» і «атидобро» моральне зло руйнує засади творчого співробітництва людей, поширюючи ворожнечу між ними й позбавляючи їх найвищих людських здібностей. Воно є таким саморозвитком особи, які здійснюються шляхом пригнічення єдності свободи та любові у собі або в оточуючих. Поняття морального зла поступово виокремлювалось з комплексу негативних оцінок, в якому воно історично сплавлювалось зі злом фізичним та соціальним. Вихідною сферою негативної оцінки виступають переживання болю, страждання й похідні від них емоції страху, гніву, образи тощо, в яких відображаються ті деструктивні аспекти реальності. Людська уява предметнює ці переживання, асоціюючи їх з образами вогню і бруду або персоніфікуючи у страхітливих демонічних істотах. До демонів зла (бог Сет у стародавніх єгиптян, богиня підземного світу Седна в ескімосів та ін.) людина виражала суперечливе відчуття жаху

та поваги. У відносинах з ними здійснювалась відповідна обережна тактика: обман, поступки, жертви та ін. З метою нейтралізації дії цих істот практикувалося ритуальні засоби та перемови.

Феномен зла в етичному дуалізмі осмислюється синтетично – через тотальні образи – символи деструкції та шкоди. Вони репрезентовані, зокрема, постаттю Анхра-Майню у зороастризмі (сила руйнації і смерті, хижацтва, розбою та брехні); смертельною Марою-кікіморою у слов'янському язичництві та перешкодою просвітленню у буддизмі; сатаною у християнстві. Аналітично зло інтерпретується через розкладення цілісної індивідуальності на окремі негативні якості (жорстокість, брехливість, боягузтво тощо).

Особливе значення відводиться злу в релігіях Спасіння: зороастризмі, буддизмі, християнстві та ін. Позбавлення від зла фізичного (страждань, смерті) й морального (гріха) підноситься до кінцевої мети людини. Першопричиною зла в іудеохристиянстві виступає антагоністична Богові надприродна істота – Сатана (від давньоєврейськ. «satan» - «ворог», «супостат», «спокусник» тощо); Диявол (від латин «diabolus» - «супротивник», «обвинувач»). Існує також назва «Люцифер» (від лат. «lucifer» - «ранішня зоря») – позначення Сатани у християнські традиції, у відповідності з якою повсталий проти Бога ангел був скинутий з небес у пекло. Диявол та напучувані ним злі люди за книгами Біблії не задовольняються заперечуванням божественного порядку для самих себе, а прагнуть зруйнувати його в людському тілі [Євангеліє від св. Марка. 9: 20-22; Соборне послання св. апостола Якова: 3:16//1, 938; 1128], у питаннях власності [Книга пророка Михея. 2:1, 2//1, 857] та в людських стосунках [Книга приповістей Соломонових. 15:28; 17:4; 5-а книга Мойсеєва. 15:9; Книга пророка Ісаї. 9:16, 17// 1:601, 603, 191, 640]. У Біблії говориться про «лукавий вік», про осквернену лукавством землю [Послання св. апостола Павла до галатів. 1:4; 3:2// 1:1086, 1088], про злий і лукавий час (лихоліття) [Книга Псалмів. 36:19//1,525]. Головною зброєю диявола у боротьбі за душі людей є обман та спокуса. До себе він заманює земними благами, ілюзією всемогутності, примарною владою [Євангеліє від св. Матвія. 4:1-11//1, 891]. Але Сатана владен лише над тими людськими душами, які самі відступилися від Бога й прихилилися до його антагоніста. Причому й по відношенню до них він поводить себе не уповні послідовно: замість нагороди за зраду боговідступники зазнають пекельних мук.

У контексті моністичного тлумачення ціннісного змісту світу ортодоксальним християнством було висунуто проблему теодицеї (грецьк.

«theos» – Бог; «dike» – право, справедливість) - виправдання Бога за наявне у світі зло. Бог у відповідності з цим вченням, допускає зло для протистояння руйнаціям світу в його цілісності, красі та досконалості. Весь світ, – зазначає Августин Блаженний, – схожий на картину, де чорна фарба покладена на своє місце: він чудовий навіть своїми зі своїми грішниками, хоча, якщо їх розглядати самих по собі, вони потворні. Так гріх і людські вади, всілякі непристойності існують нібито для зміцнення віри й добродійності, як своєрідне випробування, наслане на людей з метою їх спасіння божественним провидінням. Такої точки зору дотримувалися у подальшому Псевдо-Діонісій Ареопагіт, Фома Аквінський, Г. В. Лейбніц та ін. Ще в давнину неспроможність боговиправдальних ідей була доведена філософом-матеріалістом Епікуром. Аргументовану критику теодицеї дали французькі енциклопедисти та І. Кант. П. Гольбах розглянув і спростував аргументи цієї теорії у «Системі природи».

Значна міра відповідальності за зло у світі в іудеохристиянстві покладається на людину: «бо все, що в світі: пожадливість тілесна, і пожадливість очам, і лиха життєва, - це не від Отця, а від світу [Перше Євангеліє від св. Івана. 2:16//1,991], бо зсередини, з людського серця виходять лихі думки, душогубства, перелюби, розпуста, крадіж, неправдиві засвідчення, богозневаги [Євангеліє від св. Матвія. 15:19//1,907], бо нахил людського серця лихий від віку його молодого [Перше Євангеліє від св. Марка. 8:21//1, 936]». Святе Письмо Старого й Нового Заповіту підкреслює, що з самого початку світ був створений добрим, а зло з'явилося унаслідок гріхопадіння прародителів Адама і Єви. Останні, володіючи свободою волі та розумом, підкорились спокусі диявола й порушили блага заповідь Творця. За це людство було покаране смертністю, тягарями земного життя, численними лихами та стражданнями. З-за гріхопадіння людей спотворився увесь світ: він став ворожим людині вигнаній з раю.

Безпосередньо зло релігія вбачає у усьому тілесному, чуттєвому: у так званій плоті, або, за термінологією індуїзму та буддизму, у сансарі. Боротьба зі злом переважно проявляється у пригніченні плоті, доповнюваному самозвинуваченнями, покаєнням та молитвами віруючих. Усім християнам, з часів апостольської церкви, належить відмовитись від злоби й прагнути повсякчасно переборювати зло своїми добродійними справами та істиною вірою. «Вищим і універсальним обов'язком християнина, – зазначає видатний релігійний філософ С. Франк, – є обов'язок любові до ближнього – до кожної людини і до всіх людей. Він зобов'язаний в усіх смислах допомагати ближньому й рятувати його і, таким чином, усвідомлювати себе

непрямо відповідальним за будь-яке зло, будь-яке страждання, будь-яку скруту, – за все що є у світі недосконалого та гріховного» [4, с. 216]. Тілесне ж і духовне відродження народу України у вимірові органічної єдності істини, добра і краси цілком правомірно очікувати в умовах подальшого мирного розвитку наших суспільства і держави.

Література:

1. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту із мови давньоєврейської й грецької на українську І. Огієнком дослівно наново перекладена. Київ : Українське Біблійне Товариство, 2003. 1155 с.
2. Буткевич Т. Зло, его сущность и происхождение. Том 1. Київ : Пролог, 2007. С. 16–95.
3. Скрипник А. П. Моральное зло в истории этики и культуры. Москва : Республика, 1992. 349 с.
4. Франк С. Л. Свет во тьме. Москва : Факториал, 1998. 258 с.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова Факультет природничо-географічної освіти та екології

Новохацька В. Р.

Науковий керівник: доц., к. пед. н. Лобанчук О. А.

ЗОЛОТЕ ПРАВИЛО МОРАЛЬНОСТІ

Все наше життя побудоване на цеглинках моралі, етики, принципів і правил. Однак найважливішим етичним правилом є «Золоте правило моралі». Золоте правило моральності – це загальна етична норма, яка відома у вислові: «Як хочете, щоб люди вчиняли відносно вас, так і ви чиніть відносно них». Цього правила ми дотримуємося з дитинства, ще з 3–4-х років ми дізнаємося про нього від своїх батьків чи вихователів. Тема є безумовно актуальною на сьогоднішній день і в цій статті ми поставили за мету дослідити походження та сутність «Золотого правила моральності».

Отже, «золоте правило» було відоме задовго до появи писемності, вперше з'явилося в стародавньому світі. Це правило відтворює людську точку зору раннього класового суспільства. Після його виникнення і формулювання відбулася найбільша революція людства, під знаком якої ми живемо сьогодні. Правило з'явилося одночасно в різних країнах і культурах, кожна у своїй незалежній формі. Втім, формулювання були дуже схожими [3]. Перші розмови про золоте правило з'явилося в VI–V ст. до н.е.